

Wat helpt de Ciskes? En wie?

“De twee procent.” Zo worden ze wel eens genoemd. De jongeren waar het dan over gaat, vormen de doelgroep van het programma Preventie met Gezag. Ze vertonen al jong ernstig risicovol gedrag en groeien op in een zeer kwetsbare situatie. En ondanks dat het gaat om een kleine groep binnen dalende jeugdcriminaliteitscijfers, vertegenwoordigen ze een levensgroot probleem; de verharding binnen deze groep is enorm. De kans dat ze afglijden naar de zware (drugs)criminaliteit ook. Het reguliere jeugdwerk biedt hier geen passende oplossing. Tegelijkertijd geldt: zonder het reguliere jeugdwerk zou die 2% misschien wel 10% zijn. Of meer. Maar voor deze specifieke doelgroep is iets anders nodig.

In de 27 gemeenten die meedoen aan het programma Preventie met Gezag (PmG) weten ze dat specialistisch jeugdwerk nodig is en zijn ze er al hard mee aan de slag. Wat werkt? Wie werkt? Hoe kunnen we werkende aanpakken waarborgen? De eerste van drie bijeenkomsten over specialistisch jeugdwerk ging over die vragen.

Vanaf de wieg op achterstand

“Je moet begrijpen dat deze jongens al bij hun geboorte met 2-0 achter staan,” legt een jeugdwerker met 25 jaar ervaring uit. Jan Dirk de Jong, lector Aanpak Jeugdcriminaliteit aan de Hogeschool Leiden, noemt ze de Ciskes van onze maatschappij, naar Ciske de Rat, het schoffie uit de gelijknamige film uit 1984. Ciske groeit op in Amsterdam. Zijn vader is er nooit. Zijn moeder is alcoholiste, verkoopt haar lichaam en slaat Ciske bont en blauw. Ciske hangt vooral op straat, waar hij rottigheid uithaalt die van kwaad tot erger gaat. Niemand weet hoe het verder moet met Ciske. Omdat niemand zich in hem kan en wil verplaatsen.

Trauma 1 tot en met 3

Zo gaat het ook met de hedendaagse Ciskes. Deze jongeren lopen hun eerste trauma al thuis op: van veiligheid en geborgenheid is daar absoluut geen sprake. Daar komt vaak direct het tweede trauma achteraan: school. Want ook daar gaat het slecht met ze en worden ze uiteindelijk buitengesloten. Rond die tijd komen ze op de radar bij het reguliere jeugdwerk en daarna stromen ze vaak al snel door naar het justitiële circuit. Die ontwikkelingen staan regelmatig garant voor trauma nummer 3. De Ciskes zijn dan vaak pas 13 of 14 jaar, en niemand weet meer wat hij met ze aan moet.

Buiten de lijntjes

Dezelfde jeugdwerker die we eerder aanhaalden vertelt over een jongen die hij onder zijn vleugels nam: “Alle instanties zaten op hem te jagen. Hij had en vertrouwde niemand. Niemand ging naast hem staan. Niemand hield zijn hand vast. Ik ben dat blijven doen. Door eerlijk, duidelijk en oprecht te zijn. Maar dat betekende wel dat ik soms buiten de lijntjes van het systeem moest kleuren. Nog steeds sta ik daar volledig achter. Het is essentieel voor deze kinderen dat er érgens onvoorwaardelijk een deur voor ze openstaat. Maar uiteindelijk brak het me wel op. De extra hulp die ik gaf aan een aantal individuele Ciskes, bovenop mijn hoofdtaak, het ‘gewone’ jeugdwerk werd te veel. Ik was compleet opgebrand.”

Wat werkt

Het is niet niks, je bekommeren om deze complexe doelgroep. Het vergt veel van de mensen die voor hen een rol van betekenis willen spelen. Door schade en schande hebben we inmiddels wel een en ander geleerd. Jan Dirk de Jong vat het samen in 5 w’s: Wat werkt?, Wie werkt?,

Waarborgen, Waarnemen en Waardering. Laten we eens beginnen met 'Wat werkt?'. Dat is bijvoorbeeld op een laagdrempelige manier contact met deze jongeren kunnen maken, zorgen dat je ook in verbinding staat met hun sociale omgeving, gezag over ze hebben op basis van (oprecht) opgebouwd krediet, concrete hulp bieden en vooral positief insteken: wat werkt wél voor hem of haar, in plaats van steeds te benadrukken wat niet lukt.

Wie werkt

Voor deze doelgroep heb je het spreekwoordelijke schaap met 5 poten als jeugdwerker nodig. Iemand met specialistische expertise én straatkennis, die met ze kan levelen. Iemand met persoonskenmerken die passen bij wat de doelgroep vraagt. Bijvoorbeeld iemand uit dezelfde wijk. Maar ook iemand die bereid is tot methodisch handelen, bewust bekwaam. Iemand die gezag heeft op basis van vertrouwen, die geloof heeft in de doelgroep en ook hun talenten ziet. En diezelfde persoon moet ook nog affiniteit hebben met de partners. Een flinke lijst. Deze mensen vind je dus niet zomaar.

Waarborgen

En als we een persoon en een aanpak hebben gevonden die werkt voor deze doelgroep, dan willen we die graag waarborgen. Maar zo eenvoudig is dat niet. Stijn Sieckelink, lector Youth Spot aan de Hogeschool van Amsterdam, liet het onderzoeken en vertelt over de versterking van het huidige systeem die nodig is. Daarover moet bewustwording aanwezig zijn bij professionals en ouders, er moet betrokkenheid en samenwerking zijn met de gemeente en tussen de organisaties die het jeugdwerk op zich nemen, en informatie over de jongeren moet onderling optimaal gedeeld worden. Wat helpt, is een (eigen) plek waar deze doelgroep terecht kan. En het is essentieel dat we voor deze doelgroep overstappen van de reguliere naar een specifieke aanpak. Een belangrijke realisatie: jeugdwerk is een basisvoorziening, geen oplossing voor een specialistisch probleem. Dat mogen we er dus ook niet van verwachten. En tot slot: gebruik de al bestaande, tastbare omgevingen om op verder te bouwen. In alle gemeenten ligt al iets op dit gebied, afspraken met een school, een sportclub, lokale ondernemers, ... Bouw daarop verder, daar zitten de rolmodellen voor deze doelgroep.

Waarnemen en waardering

En dan zijn er nog de twee w's waarnemen en waardering. Jan Dirk de Jong kan er kort over zijn: ook daar is niets eenvoudig. De effecten van de diverse aanpakken van deze doelgroep zijn vaak lastig te meten. Het belonen en betalen van de professionals die zich hier met hart en ziel voor inzetten is ook al niet simpel. Want wie betaalt wat? Wat valt onder het sociaal domein en wat onder veiligheid? En wat gebeurt er als de aanbesteding voor het jeugdwerk na een jaar afloopt en we weer vanaf 0 moeten beginnen qua opgebouwde relaties en expertise? Kun je met subsidies partijen sowieso wel scherp genoeg houden in het werk waarvoor ze aan de lat staan?

Over al dit soort vragen ging het derde deel van de bijeenkomst. In drie groepen bespraken de vertegenwoordigers van de 27 gemeenten hoe zij het aanpakken. Om van elkaar te leren, elkaar vragen te stellen, informatie uit te wisselen. Want daaraan is vooral behoefte binnen deze lerende aanpak, gezien de ingewikkeldheid van de materie.

Dilemma's uit de praktijk van de gemeenten

Een greep uit de dilemma's die op tafel kwamen en de tips en suggesties voor oplossingen:

- **VRIJHEID GEVEN vs. STUREN**
 Dilemma: Je wilt als gemeente de organisaties die het jeugdwerk op zich nemen, ruimte en vertrouwen geven. Maar door de kaders te open te laten, zijn de verwachtingen te vaag, en door te véél te sturen, sla je hun werk dood.
 Mogelijke oplossing: De hoofdlijnen moeten vastliggen, er moet een duidelijk plan zijn met een taakverdeling en meetbare resultaten. Er moet vooral ook ruimte en tijd zijn om relaties op te bouwen. En specialistisch jeugdwerkers moeten soms dingen op een andere manier kunnen aanpakken.
- **IMAGO VAN REGULIER vs. SPECIALISTISCH JEUGDWERK**
 Dilemma: Bij reguliere jeugdwerkers heerst in relatie tot hun specialistische collega's soms het gevoel dat zij het 'niet goed genoeg doen', of dat ze minder zijn.
 Oplossing: laat duidelijk blijken dat ieders werk waardevol is. Zonder reguliere jeugdwerkers zou die zogeheten 2%, 10% zijn. De naam die we het specialistisch jeugdwerk geven, maakt ook verschil voor de perceptie. Als je het 'plus' noemt, voelt het reguliere werk al snel als 'min'(der).
- **VEILIGHEIDS- vs. SOCIAAL DOMEIN**
 Dilemma: gebrek aan (vloeiende) samenwerking tussen het veiligheids- en het sociaal domein. Suggestie om dat vlot te trekken: 1 planeigenaar aanstellen wanneer er een nieuw bestek wordt geschreven voor een aanbesteding. Daarmee houd je gezamenlijkheid op de radar. Denk bij het schrijven van het bestek al ver vooruit over het vervolg, en zorg dat (minstens) 1 persoon daarbij het overzicht houdt. Een deelnemer hierover: "Ik heb het naar me toe getrokken. Dat kost veel tijd, maar ik heb wel overzicht en de twee treden samen als 1 gezicht naar buiten."
- **ROL VD SCHOOL VANAF HET BASISONDERWIJS?**
 Dilemma: Soms wordt er in het basisonderwijs via een project aandacht besteed aan jeugdcriminaliteit, maar valt er daarna op dit onderwerp een gat tot aan het voortgezet onderwijs. Hoe voorkom je dat gat?
 Tip: er is een doorstroomprogramma van PO naar VO van het Rijk.
- **SCHOLEN OVERTUIGEN?**
 Dilemma: Sommige scholen lijken te twijfelen om jeugdcriminaliteit aan te pakken via projecten, omdat ze bang zijn dat ouders hun kind niet naar een school willen sturen waar zo'n project blijikbaar nodig is.
 Tip: Je kunt het ook omgekeerd zien: op die scholen wordt er tenminste aan gewerkt. En de realiteit leert: als 1 school begint met zo'n project en daarmee de leerlingen vooropstelt, gaat dat rondzingen en volgen de andere scholen vanzelf.
- **SAMEN GOED GEORGANISEERD?**
 Dilemma: Is het handig als regulier en specialistisch jeugdwerk samen worden genomen binnen het jeugdwerk? En wat hoort dan precies waar thuis?
 Tip: Er bestaan coaching- en adviessessies voor gemeenten over wat in regulier en wat in specialistisch jeugdwerk thuishoort, wat je moet doen, hoe je mensen moet meenemen in het netwerk. Adviseurs (of andere gemeenten!) kunnen meedenken met verschillende

partijen, daar kun je als gemeente in faciliteren. Enkele deelnemers raden aan specialistisch jeugdwerk apart in te kopen, en online jeugdwerk ook. Wel is het belangrijk dat alle partijen goed samenwerken en van elkaars voortgang op de hoogte zijn. Het een kan niet zonder het ander.

Ook is het van belang dat de opdracht voor de jeugdwerker duidelijk is. Dat biedt de kaders waarbinnen het werk wordt uitgevoerd. Zorg verder dat een aanbesteding voor een langere termijn geldt, zodat jeugdwerkers ook voor een langetermijneffect kunnen zorgen. Bij een kortstondige aanbesteding worden de activiteiten opgebouwd en weer afgebroken. Daardoor neemt de betrouwbaarheid van jeugdwerk af bij de partners en jongeren zelf.

- **WIE BETAALT WAT?**

De meningen zijn verdeeld over uit welke 'pot' welk deel van het jeugdwerk betaald moet worden, en ook over wat je als gemeente met PmG-geld betaalt. Duidelijk is dat de regels voor aanbestedingen en subsidies de gemeenten goed kunnen dwarszitten als zij proberen deze doelgroep effectief te bereiken.

- **GEGEVENSUITWISSELING**

Dilemma: Er lijken steeds meer drempels opgeworpen te worden in het kader van AVG en WSG bij gegevensuitwisseling.

Tip: Het 7-stappenmodel van het CCV biedt bijvoorbeeld handvatten voor het delen van de nodige informatie en gegevens over de jongeren met de partners. Het niet kunnen delen van gegevens mag nooit worden gebruikt als excuus om niet samen te werken. Verschillende partners in het jeugdwerk moeten op elkaar kunnen vertrouwen.

- **ONLINE**

Dilemma: Hoe kun je als gemeente een rol van betekenis spelen op het vlak van online ontwikkelingen? Breng je jongeren niet juist op verkeerde ideeën met bijvoorbeeld een campagne over cyber- en social-mediagevaar?

Suggesties:

- De invloed van social media op het gedrag van jongeren is enorm. In sommige gemeenten zijn er gespecialiseerde jeugdwerkers op dit vlak, of een cyber youth team.
- Het werkt heel goed als jongeren de jeugdwerkers steeds weer tegenkomen op allerlei plekken, dus ook online.
- In sommige gemeenten bestaat ook een online buurthuis.
- Veel jongere jeugdwerkers hebben een grote affiniteit met het onderwerp en halen veel uit online info als ze deze taak krijgen toegewezen.
- Baken in grote lijnen af wat je voor jeugdwerkers wel en niet onder een online aanpak verstaat. Is twee uur op de Playstation spelen met een jongere te declareren als online werk?

Vervolgbijeenkomsten

Aan ingewikkelde dilemma's en stof tot nadenken geen gebrek. Dat bleek zoals verwacht na deze eerste bijeenkomst over specialistisch jeugdwerk. De gelegde verbindingen en de

uitwisselingen van wat werkt, stemden zeker hoopvol en krijgen vast een vervolg in de online samenwerkruimte. Feedback over de opzet van de bijeenkomst is ook altijd welkom, het is niet voor niets een lerende aanpak! We hopen iedereen terug te zien op de tweede en derde bijeenkomst en daar deze leercurve voort te zetten. Tot 6 juni in Utrecht!